

**IN DE VOETSPOREN
VAN EEN EXPERTE
IN SLACHTOFFER-
IDENTIFICATIE**

WIJ GEVEN
DE
DODEN
EEN NAAM

Patricia Vanderlinden

OPGETEKEND DOOR Nicolas Keszei

's Nachts droom ik niet, ik droom niet meer. Misschien beter zo. Wanneer ik mijn ogen sluit, zie ik opnieuw Charlène, Jeanne, Rémi en alle andere doden aan wie we hun identiteit hebben teruggegeven.

Nu, na negentien jaar dienst, voel ik nog altijd een soort angst wanneer ik een lijkzak met een slachtoffer erin open, maar het is mijn beroep en ik zou het voor geen geld ter wereld willen ruilen.

AAN JOAN DE WINNE,

Bedankt dat je me hebt
geleerd wat het betekent om vanuit
betrokkenheid te werken en altijd
met je hart te handelen, zonder ooit
het belang van elk leven, elk verhaal
uit het oog te verliezen.



NAME OF SUBJECT		AGE	
SEX	AGE	SEX	AGE
PLACE OF BIRTH		DATE OF BIRTH	
DATE OF DEATH			
REMARKS			
EXAMINER'S SIGNATURE			
DATE			

INHOUD

INLEIDING	9
1. HUN VERHALEN, ONZE OPDRACHT	11
2. MIJN EERSTE DODE WAS 23 JAAR OUD EN HEETTE ADRIEN	13
3. MIJN START BIJ HET DVI	17
4. DE GEBOORTE VAN HET DVI	21
5. SCHEEPSRAMP IN KOUD WATER	27
6. DE GRIFFIER VAN DE DODEN	39
7. TANDEN SPREKEN OOK	45
8. HET MONSTER VAN MARCINELLE	53
9. GEEN LICHAMEN, GEEN BEKENTENISSEN	65
10. DE MASSAGRAVEN VAN KOSOVO	75
11. EEN DODELIJKE GOLF	83
12. DUBBELE VERDWIJNING OP EEN FEESTAVOND	87
13. DRIE IDENTIFICATIEMETHODEN EN MEER	91
14. TIEN JAAR OM EEN DRIIVENDE ROMP TE IDENTIFICEREN	101
15. ONDER DE DEKMANTEL VAN EEN ALIAS	107
16. DE LIJKENOPGRAVER	111

17.	RÉMI, MEHDI EN CHARLÈNE	115
18.	DE ONTPLOFFING IN DE RUE LÉOPOLD, MIJN EERSTE RAMP	133
19.	DE VERDWIJNING VAN BATON ROUGE	147
20.	DE VROUW IN HET BETON	153
21.	HET GEBROKEN-HARTSYNDROOM	157
22.	MEVROUW KAT	161
23.	SNEEUWKLASSEN ZONDER TERUGREIS	165
24.	OP ZOEK NAAR DE LAATSTE KONING VAN BURUNDI	169
25.	EEN LAATSTE VLUCHT	175
26.	MH17: LICHAMEN SORTEREN	187
27.	STERVEN ONDER DE WIELEN VAN EEN TREIN	195
28.	ANGST IN DE STAD	203
29.	EEN GEMISTE AFSPRAAK	215
30.	DODELIJKE OVERSTROMINGEN	221
31.	JULIE OF GEEN JULIE?	229
32.	EEN MUMMIE IN HET BAD	235
33.	HET LANGSTE UUR VAN MIJN LEVEN	239

Om de privacy van de betrokken personen te beschermen en uit discretie jegens de slachtoffers en hun naasten, zijn de namen in zaken die niet uitgebreid in de nieuwsmedia zijn behandeld, bewust gewijzigd.

INLEIDING

‘Dag, Patricia, we hebben je nodig. Er is een vliegtuig neergestort.’

Wanneer mijn diensttelefoon gaat, weet ik dat het zelden goed nieuws betekent. Het rinkelen van dat toestel kondigt meestal het begin aan van een nieuwe opdracht. Binnenkort ben ik twintig jaar hoofdinspecteur en coördinator bij het DVI (Disaster Victim Identification Team), de steundienst van de federale politie die instaat voor het identificeren van slachtoffers.

Of het nu gaat om een grote ramp of om een schijnbaar alledaags incident, telkens opnieuw rust dezelfde taak op onze schouders: mensen die het leven hebben gelaten met respect bergen, hun identiteit achterhalen en hen terugbrengen naar hun familie. We onderzoeken geen daders, we zoeken geen bewijzen tegen iemand. Onze opdracht is anders, maar niet minder zwaar: we zorgen ervoor dat nabestaanden niet in onzekerheid blijven, dat ze afscheid kunnen nemen en zo echt starten met hun rouwproces.

Toen ik jong was, had ik nooit gedacht dat ik bij de politie zou gaan werken. Ik zag mezelf wel als arts of advocate, maar het leven besliste er anders over. Ik zal mijn verhaal vertellen en dat van het DVI, een dienst die in 1986 werd opgericht, enkele maanden voor de schipbreuk van de *Herald of Free Enterprise* voor de kust van Zeebrugge.

1.

HUN VERHALEN, ONZE OPDRACHT

Toen ik de uitgeefster van dit boek ontmoette, vertelde ik haar dat ik, zodra ik met pensioen was, graag een boek zou willen schrijven over mijn jaren bij het DVI. Het enige probleem was dat ik geen schrijver ben. Ze vertelde me dat ik me geen zorgen hoefde te maken en dat ik het boek zou schrijven met Nicolas Keszei, een journalist. 'Je zult zien dat hij dat gewoon is', vertelde ze me.

Zo hebben Nicolas en ik elkaar ontmoet en brachten we uren samen door. Ik vertelde mijn verhalen, hij stelde me vragen en noteerde alles. Na enkele weken kreeg ik een mail van Nicolas met de basisstructuur van het boek en dit bericht: 'Tada! Hier is het dan, je manuscript! Neem nu maar het eigenaarschap ervan op.' Ik begon te lezen en werd ondergedompeld in mijn herinneringen. Ik die mezelf niet zag schrijven, kreeg zin om zelf de pen ter hand te nemen. Nu ja, eerder het toetsenbord. Toen ik eraan begon, kwam alles weer bij me op, alsof het gisteren was gebeurd. Deze herinneringen zijn diep in mij verankerd, net zoals de dodelijke slachtoffers die me hebben geraakt en de blikken vol ongerustheid tijdens de ontmoetingen met hun families.

Sinds 2006 heb ik de eer om deel uit te maken van deze slachtofferidentificatiedienst van de federale politie. Een steundienst die in de schaduw werkt maar van cruciaal belang is, met als enig doel een antwoord te bieden aan de nabestaanden van overleden personen.

Dit boek is niet louter een verzameling verhalen. Ik wil niet alleen mijn ervaring delen, maar ook alle lessen die ik eruit heb geleerd en de diepe impact ervan op mijn kijk op de dingen. Dit boek heb ik gemaakt met veel passie, een passie die ik hoop te kunnen doorgeven aan mijn nieuwe collega's zodat ook zij mijn pad kunnen volgen.

Met respect en nederigheid nodig ik je uit om te ontdekken wat mij elke dag opnieuw drijft. Tegelijk denk ik oprecht terug aan alle mensen die ik heb ontmoet en die ongekende beproevingen hebben doorstaan. Dankzij hen vind ik elke dag weer de kracht om deze opdracht voort te zetten. Hun moed heeft me door elk woord, elke pagina heen geloodst en ik draag dit schrijven dan ook aan hen op.

2.

MIJN EERSTE DODE WAS 23 JAAR OUD EN HEETTE ADRIEN

Ik groeide op in een bescheiden gezin. Na de lagere school en vier jaar middelbaar onderwijs vroeg mijn moeder me welke richting ik uit wilde. Ik zei vol overtuiging: *arts of advocaat*. Haar antwoord was kort en duidelijk: dat zat er niet in. Er moest brood op de plank komen, en dus ook een loon. Mijn dromen van stethoscopen en toga's kon ik opbergen.

Ik was net zeventien toen ik begon te werken in de horeca. Hamburgers met frieten, vol-au-vent... ik serveerde het allemaal. Omdat ik goed met cijfers was, mocht ik al snel de kassa doen, en op zondag zelfs de boekhouding. Ik groeide door tot assistent-manager, maar toen het restaurant begin jaren negentig overstapte op fastfood, merkte ik dat dit niet mijn weg was. Er werd me een job als gerante aangeboden, maar ik voelde dat ik iets anders moest doen.

Ik probeerde verschillende banen uit – in een hotel, later in een snackbar – maar nergens vond ik de zingeving die ik zocht. Ik wilde méér betekenen voor de maatschappij. Zonder diploma leek dat moeilijk, tot ik op het idee kwam om iets te zoeken bij de politiediensten. De Rijkswacht leek me de mooiste optie. Helaas, zonder diploma hoger middelbaar onderwijs bleef de deur gesloten. Ik koos daarom voor

de functie van hulpagent, vandaag heet dat agent van politie. Ik slaagde voor het examen en kreeg de job.

Het werk was veelzijdig. Samen met mijn patrouillepartner Linda deed ik toezicht aan schoolpoorten en bij betogingen. Het was ernstig werk, maar er zaten ook luchtige momenten tussen. Ik herinner me nog levendig die keer dat we na een shift bij de schoolpoort *paastaartjes* kochten, nestjes met crème au beurre erin. Net toen we ervan wilden proeven, hoorden we een ambulance aankomen. Zonder na te denken schoten we in actie en regelden we kordaat het verkeer, met in onze handen het zakje met gebak. Toen de ambulance een straat eerder afslieg, bleven wij achter op het kruispunt met verbaasde bestuurders, geplette taartjes en een lachbui waar we nog altijd om moeten grinniken.

Toch bleef ik verder kijken. Op een dag zag ik een advertentie: de Rijkswacht zocht kandidaten voor een functie waarvoor geen diploma hoger middelbaar onderwijs vereist was, je hoefde enkel te slagen in een examen. Ik waagde mijn kans, en in september 1995, op mijn 33ste, begon ik in de Koninklijke Rijkswachtschool. Na mijn opleiding ging ik trots aan de slag bij de Brigade Brussel.

De eerste zaak waarbij je met een overleden persoon wordt geconfronteerd, brandmerkt je voor altijd. Op een dag ben ik van dienst en krijgen we een oproep van een moeder aan de Belgische kust die ongerust is omdat ze niets gehoord heeft van Adrien, haar zoon die haar in het weekend zou bezoeken. Volgens haar is het niet zijn gewoonte om niets van zich te laten horen.

We begeven ons naar zijn woning. Eenmaal daar dringen we het van binnenuit gesloten appartement binnen. De zoon is er, maar hij is jammer genoeg overleden. Op zijn bureau liggen kleine zakjes die op pakjes drugs lijken.

Terwijl de dokter wordt opgeroepen om de eerste vaststellingen te doen, vraagt men aan mij, omdat ik de jongste gendarme ben, bij de jongeman te blijven in afwachting van de wetsdokter. Het is vreemd om alleen te zijn met een dode, zeker de eerste keer. Ik ga naar hem toe en raak hem aan: hij voelt koud. Geen twijfel mogelijk, hij is dood.

We hadden niet gedacht dat de moeder, die een voor gevoel had, naar haar zoon zou reizen om zich bij ons aan te sluiten. Plots komt ze aan en stormt de trappen op naar het appartement. Mijn collega's kunnen haar nog net op tijd tegenhouden zodat ze het lichaam van haar zoon niet te zien krijgt. Ik herinner me nog lang haar geschreeuw toen mijn collega's haar het overlijden van Adrien meedeelden. Tot op de dag van vandaag kan ik die horen wanneer ik mijn ogen sluit.

3.

MIJN START BIJ HET DVI

Bij de Brigade Brussel specialiseerde ik me al snel. Seksueel misbruik van minderjarigen kwam steeds vaker aan het licht, en ik volgde een tweejarige opleiding om kinderen audiovisueel te verhoren. Samen met mijn collega Fabrice werd ik daarvoor de contactpersoon binnen de Brusselse brigade. Het was delicaat werk, waarbij het erom ging het onderscheid te maken tussen fantasie en werkelijkheid, en na te gaan of de kinderen niet werden beïnvloed door volwassenen. Zonder dat ik het besepte, zou deze ervaring me later nog van pas komen wanneer ik nabestaanden van slachtoffers te woord moest staan.

Tijdens mijn werk leerde ik enkele collega's kennen van de Bewakings- en Opsporingsbrigade (BOB) die soms insprongen bij het DVI. Zij hadden nog meegewerkt bij de ramp met de *Herald of Free Enterprise* in 1987. Hun verhalen wekten mijn nieuwsgierigheid, dit onbekende aspect van politiewerk intrigeerde me.

Toen ik hoorde dat Joan De Winne, diensthoofd van het DVI, vrijwilligers zocht voor een onderzoek naar oorbiometrie – het identificeren van slachtoffers op basis van de vorm van hun oren – stelde ik me kandidaat en maakte van de gelegenheid gebruik om hem een voor mij cruciale vraag

te stellen: *‘Wat moet je doen om bij het DVI te komen?’* Zijn antwoord was helder: je moest hoofdinspecteur zijn bij de federale politie. Vanaf dat moment wist ik waar ik naartoe wilde.

In 2004 slaagde ik voor de examens voor de graad van hoofdinspecteur. Ik kwam als beste van mijn jaar uit de politieacademie en nam tijdelijk de functie van sectiechef op bij de dienst sproeiwagens¹ in de kazerne van Etterbeek. Maar ik hield mijn doel voor ogen en dat was het DVI.

Toen er eindelijk een interne vacature kwam, greep ik mijn kans. Elf kandidaten waren er, tien mannen en ik. Voorbereid met een intensieve cursus Nederlands stapte ik de interviewruimte binnen. Anderhalf uur duurde het, en aan het eind vroeg De Winne met een knipoog of ik altijd zo veel praatte. *‘Alleen als ik iets écht wil’*, antwoordde ik. De dagen daarna waren zenuwslopend. Toen eindelijk de telefoon ging en ik zijn stem hoorde, zei hij: *‘Zeg maar gewoon Joan.’* Dat was zijn manier om me welkom te heten.

Ik was zó gelukkig. Eindelijk had ik mijn droom waargemaakt: ik hoorde bij het vaste team van het DVI. Vanaf dat moment maakte ik deel uit van een kleine, hechte dienst die politiezones en federale eenheden ondersteunde bij het bergen en identificeren van slachtoffers. Ik zou voortaan samenwerken met externe organisaties, met specialisten uit allerlei vakgebieden en met de tientallen collega's van de

1 Een sproeiwagen is een voertuig dat is uitgerust met een waterkanon, dat door de politie wordt gebruikt om met een krachtige waterstraal menigten uiteen te drijven tijdens rellen of demonstraties.

federale gerechtelijke politie die, na een doorgedreven opleiding, tot de pool² van het DVI behoorden.

Toen ik de telefoon neerlegde, kwam er naast de euforie plots ook een golf van spanning. Dit was een sprong in het onbekende. In mijn carrière had ik al vaker doden gezien, ja, maar nooit eerder had ik ze zelf moeten aanraken, optillen, verplaatsen. Het vooruitzicht was toch wel wat beangstigend.

Kon ik dat wel? Zou ik bestand zijn tegen de geur die in je kleren kruipt en die je zelfs onder de douche nog meedraagt? Zou ik een lichaam met mijn eigen handen kunnen manipuleren, het respectvol behandelen, terwijl alles in mij misschien instinctief zou willen terugdeinzen? Ik wist het niet.

Wat ik wél wist, was dat ik daar snel achter zou komen. Er was geen terugweg meer: de realiteit van het DVI zou me zonder pardon leren of ik geschikt was voor dit werk.

2 De leden van de pool DVI zijn leden van de politie die op vrijwillige basis zijn geselecteerd en opgeleid. Ze werken bij de federale gerechtelijke politie (FGP) in het hele land. Ze worden opgeroepen wanneer de vaste kern van het DVI versterking nodig heeft, met name bij grootschalige rampen.

4.

DE GEBOORTE VAN HET DVI

Om mijn nieuwe taken goed te kunnen vervullen, werd ik meteen ondergedompeld in de wereld van het Belgische DVI-team: de manier van werken, de historiek, de visie, missie en waarden. Het voelde alsof ik een traditie binnenstapte die al jaren zorgvuldig werd opgebouwd.

Leren hoe het DVI te werk gaat bleek geen formaliteit, maar een noodzaak. Na elke inzet volgt een operationele debriefing: wat ging er goed, wat kan beter, welke lessen nemen we mee naar de toekomst? Elke ervaring wordt zorgvuldig ontleed, want fouten kunnen we ons niet veroorloven. En het gaat verder dan onze eigen operaties. Het Belgische DVI maakt deel uit van een groter, internationaal netwerk binnen Interpol. Twee keer per jaar komen de diensthoofden met deskundigen van over de hele wereld samen op het secretariaat van Interpol om hun kennis en ervaringen te delen. Wat elders geleerd wordt, sijpelt door tot bij ons, en omgekeerd.

Zo ontdekte ik dat de oorsprong van ons werk teruggaat op een doordeweekse zaterdag, 11 juli 1978. Een vakantiedag die voor veel mensen begint met zon, zee en zorgeloosheid – en eindigt in een onvoorstelbare tragedie. In het Spaanse Los Alfaques verliest een vrachtwagen geladen met

meer dan veertig ton propyleen de controle en dendert recht een camping vol toeristen binnen. De tankwagen raakt eerst een gebouw en ontploft vervolgens met een kracht die alles en iedereen meesleurt in een hels inferno.

Ik herinner me dat ik als jonge vrouw die rampplek op televisie zag. Beelden die zich in mijn geheugen hebben gebrand: mensen die wanhopig naar de kust rennen, weg van de vuurzee die hen achtervolgt. Toen de tank barstte, verspreidde zich een vuurgolf van meer dan tweeduizend graden Celsius, die in enkele seconden driehonderd meter camping verwoestte. Meer dan achthonderd toeristen waren daar aanwezig – Spanjaarden, Fransen, Belgen, Duitsers, Italianen. In één klap stierven 215 mensen. Onder hen 38 Belgen.

In de uren en dagen daarna kwamen gendarmes en politieagenten uit verschillende landen ter plaatse om te proberen de slachtoffers te identificeren. Wat ze aantroffen was onmenselijk. Overal lichamen, tot op het bot verbrand. Een taak die de grenzen van de menselijke draagkracht opzocht.

De schokgolf reikte tot in ons land. België had al rampen gekend – de mijnramp van Marcinelle in 1956, de brand in de Brusselse Innovation in 1967 – maar telkens was identificatie een haast onmogelijke opdracht gebleken. Na de brand in de Innovation bleven vele lichamen naamloos, opgesloten in verkoolde vormen die geen aanknopingspunten meer boden. Toen was het werk volledig in handen van wetsdokters, die tijdens autopsies moesten gissen naar wie er voor hen lag, vaak enkel op basis van kleding of uiterlijke kenmerken. Het was een onbegonnen taak.

Los Alfaques maakte duidelijk dat dit zo niet langer kon. Voor het eerst drong het besef door dat de identificatie van slachtoffers bij rampen een gespecialiseerde aanpak vereiste, méér dan wat een wetsdokter alleen kon doen. Onder druk van de publieke opinie gaf de minister van Volksgezondheid de Rijkswacht de opdracht om naar Spanje af te reizen en te helpen. Het was hoogzomer, jonge gezinnen waren omgekomen, de pers zat erbovenop – de tijd was rijp voor verandering.

Een zogenaamd *away team* met politiemannen van de Rijkswacht vertrok om de slachtoffers te helpen identificeren. In Spanje werden alle lichamen samengebracht op één plaats. Spaanse, Belgische en internationale teams werkten zij aan zij: systematisch werd elk detail op de lichamen verzameld en genoteerd. Tegelijkertijd verzamelden rijkswachters in België gegevens bij nabestaanden: beschrijvingen van kledingstukken, medische dossiers bij huisartsen, elk mogelijk spoor dat tot identificatie kon leiden.

Het werk was bijna bovenmenselijk moeilijk. De slachtoffers waren zwaar verbrand, vaak zonder enige persoonlijke bezittingen. Op een camping draagt men hooguit een zwembroek, een T-shirt, een paar sandalen – niets wat de identiteit kan bevestigen.

En toch, te midden van die chaos, werd er iets geboren. Zonder dat men het ten volle besepte, werden in die dagen de fundamenten gelegd voor wat wij vandaag kennen als het DVI. Uit as en wanhoop groeide de noodzaak voor een gestructureerde, internationale manier van werken.

Ongevraagd, maar niet ongewild, kreeg België na de ramp in Los Alfaques de steun van Interpol. Twee jaar later richtte die organisatie een werkgroep op die in 1986 zou uitgroeien tot het *Interpol Permanent Comité voor Disaster Victim Identification*. Sindsdien komen elk jaar in Lyon, op het secretariaat-generaal van Interpol, de hoofden van identificatieteams samen met wetsgeneesheren, tandartsen, antropologen en DNA-specialisten. Drie dagen lang delen ze hun ervaringen, wisselen ze kennis uit en scherpen ze de procedures verder aan.

Ons land was er vanaf het prille begin bij. Majoor Willy Bruggeman van het Centraal Bureau voor Opsporingen vertegenwoordigde België in die eerste werkgroep. Een eerste verwezenlijking waren de gestandaardiseerde gele ante-mortem- en roze post-mortemformulieren. Zo werd het plots veel eenvoudiger om slachtoffers correct te identificeren. Voor het eerst verzamelden alle landen hun ante- en post-mortemgegevens op exact dezelfde manier. Elk slachtoffer werd van top tot teen beschreven, zowel in- als uitwendig, volgens één en dezelfde structuur. Vier jaar later gingen er ook richtlijnen de wereld rond over hoe identificaties bij rampen moesten worden georganiseerd.

Zowel de formulieren als de richtlijnen worden sindsdien om de vier jaar herzien, telkens aangepast aan de lessen geleerd na nieuwe tragedies en aan de vooruitgang van de wetenschap. De meest recente versie is vandaag zelfs vrij te downloaden op de officiële Interpol-website.

Met die internationale precedënten op zak was de volgende stap haast onvermijdelijk. Interpol vaardigde een

resolutie uit waarin landen werden aangespoord om een volwaardig DVI-team op te richten. België aarzelde niet. In november 1986 werd het Belgische DVI geboren: een eigen, gespecialiseerd team dat voortaan klaar zou staan om slachtoffers een naam en familie een antwoord te geven.